

gie nr. 179.

HERMANS, J.T. en W. DE VEEN, 1980. De verspreiding van het geslacht *Carex* in Midden-Limburg ten oosten van de Maas. Privé publ.

HERMANS, J.T., 1983. Waarnemingen betreffende het voortplantingsgedrag van enkele waterjuffers (Zygoptera) in Midden-Limburg. Roerstreek '83 (15).

HEUKELS, H. en R. VAN DER MEIJDEN, 1983. Flora van Nederland. Wolters-Noordhoff Groningen.

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP, 1980. Verspreiding van de Herpetofauna in Limburg 1981. Uitg. Nat.hist.Gen. in Limburg, Maastricht.

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP, 1981. Verspreiding van de Herpetofauna in Limburg 1980. Uitg. Nat.hist.Gen. in Limburg, Maastricht.

JONG, H. DE, 1982. Landschapskartering. Geografenkrant (2), febr. 1982.

LEVELS, P.J. en H.J.M. VAN BUGGENUM, 1979. Oecologisch onderzoek aan amfibieën in en rondom het Heerenven op het landgoed "De Hamert" in 1979. Doctoraalsverslag, Zool.lab.K.U. Nijmegen,

afd. dieroecologie nr. 180.

LOCHT, B.J., 1977. Paraboolvormige rivierduinen in de omgeving van Montfort. Natuurhist. Maandbl. 66 (10): 153-160.

LONDO, G., 1974. Karteringseenheden op vegetatiekundige basis. Leersum, Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

OVERLEGGROEP POELENBEHEER, 1982. Een actieplan tot behoud en herstel van de Zuid-Limburgse amfibieën. Roermond, oktober 1982.

PETERS, J. en W. SANGERS, 1983. Getuigenissen over Dominicus van Ophoven (1838-1926) een grote pionier in het Land van Echt en ver daarbuiten. Maaslandse Sprokkelingen 6(8): 12-22.

ROELOFS, J., 1983. Toenemende gevolgen van zure regen in Nederland. Natuur en milieu 7(5): 13-15.

SPARREBOOM, M., 1981. De amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg. Rotterdam, A.A. Balkema.

STIBOKA, 1970. Bodemkaart van Nederland; Toelichting bij de kaarten 59 Peer en 60 West en 60

Oost Sittard. Wageningen, Pudoc.

STREEKPLAN NOORD- EN MIDDEN-LIMBURG, 1981. Ontwerpplan, toelichting en samenvatting. Maastricht; Bureau Voorlichting en Public Relations Provincie Limburg.

THIJSEN, W. en T. VAN DEN BRINK, 1982. Groei-schap en ruimtelijke ontwerpactiviteiten (3); een nadere toelichting van een methode van landschapswaardering. Stedebouw en Volkshuisvesting, mei 1982: 301-307.

VEEN, W. DE, 1974a. Flora van het Marissen (gemeente Echt) omvattende bossen, akkers, weilanden, Kōstersven, Jaspersven en Kranenbroek, zomer 1973. Natuurhist. Ver. Pepijnsland Echt 9(1).

VEEN, W. DE, 1974b. Fauna van het Marissen (gemeente Echt) omvattende bossen, akkers, weilanden, Kōstersven, Jaspersven en Kranenbroek, zomer 1973. Natuurhist. Ver. Pepijnsland Echt 9(1).

WIJLANDS, H., 1979. De "Groene kikker" bestaat niet. Vakbl.Biol. 18 (59): 308-311.

De Tere wikke (*Vicia tenuifolia* Roth) in Limburg

R.W.J.M. van der Ham

Rijksherbarium, Leiden

De Tere wikke (*Vicia tenuifolia* Roth) is in Nederland een zeldzame soort. Zij is vooral aangetroffen in het midden en zuiden van het land, bijna steeds langs of nabij spoorwegen. JANSEN (1967) beschreef het voorkomen tussen Maarsbergen en Veenendaal, nabij de spoorlijn Arnhem-Utrecht. Op grond van de jarenlange aanwezigheid van de soort aldaar — zij is er tot op heden te vinden — stelde hij voor om haar, met betrekking tot de Nederlandse flora, niet meer als adventief maar als ingeburgerd te kwalificeren.

Wat betreft het voorkomen in Limburg kon deze status haar moeilijk worden toegekend omdat per vindplaats in de meeste gevallen maar één vondst bekend was (VAN DER HAM, 1980). Echter, een aantal recente waarnemingen maakt aannemelijk dat de Tere wikke behalve in het midden des lands ook in Limburg langs spoorwegen is ingeburgerd. Misschien vormen de vindplaatsen in Limburg een natuurlijke uitbreiding van het oorspronkelijke areaal van de soort.

Jansen noemde de Tere wikke een "weinig bekende plant" die in flora's veelal summier en soms ook nog onjuist wordt beschreven. Hij schetste de soort als een overblijvende plant met een zeer lange levensduur, voor de bloei met stevige, rechtopgroeiende stengels, aan het einde van de bloei met strengelende bladranken waardoor een samenhangende begroeiing ontstaat (fig. 1). Tere wikke is een misleidende naam: de planten kunnen zeer fors zijn terwijl de stengels, de stelen der bloeiwijzen en de

meestal smalle, spitse blaadjes eerder stijf en stevig dan teer zijn. Als Stijve wikke zou de soort ten opzichte van andere wikken beter gekarakteriseerd zijn. De Tere wikke is een vroege, zeer uitbundige bloeier en heeft een korte bloeiperiode: volgens Jansen 14 dagen tussen half mei en half juni. Misschien als gevolg van het lange, laat aflopende voorjaar bloeide de soort in Limburg dit jaar van begin tot eind juni, later en langer dan Jansen aangaf. De Tere wikke kan op het eerste gezicht, wanneer men de soort niet of

slechts uit beschrijvingen kent of wanneer men haar vanuit de trein ziet, gemakkelijk worden aangezien voor andere wikkesoorten met blauwe bloemen in langgesteelde trossen: Vogelwikke (*V. cracca*), Bonte wikke (*V. villosa* subsp. *varia*) en Zachte wikke (*V. villosa* subsp. *villosa*). Vaak groeit zij met een of meer van deze samen. Het onderscheid is het duidelijkst te illustreren aan de bloembouw (fig. 2). *V. tenuifolia* is nauw verwant aan *V. cracca*. Zij onderscheidt zich van deze soort door haar grotere bloemen (12-16 mm versus 8-12 mm) waarvan het afstaande deel van de vlag (het bovenste kroonblad) langer is dan het aanliggende deel. Bij *V. cracca* is het afstaande deel ongeveer evenlang als het aanliggende (vergelijk fig. 2a met 2b). Kenmerkend voor *V. tenuifolia* zijn ook de, in vergelijking met de bladen, langer gesteelde bloemtrossen. Beide soorten zijn overblijvend. Bij *V. villosa* is het afstaande deel van de vlag duidelijk korter dan het aanliggende deel. *V. tenuifolia* onderscheidt zich van deze soort bovendien door de, in verhouding tot de kelkbuis, kortere kelkslip-

Figuur 1. De Tere wikke langs het spoor bij Linne (foto: J. Hermans, 11 juni 1983).

pen (vergelijk fig. 2a met 2c). Figuur 2c heeft betrekking op subsp. *villosa*. Bij subsp. *varia* is de kelk minder dicht, korter en meer aanliggend behaard. De bloemen van *V. villosa* zijn meestal nog iets groter dan die van *V. tenuifolia*. *V. villosa* is eenjarig.

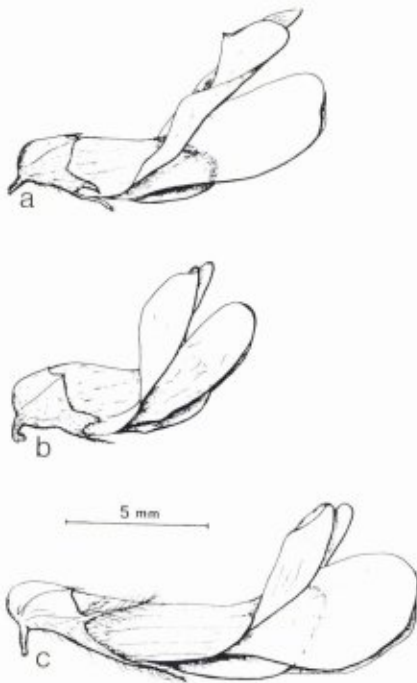
De Tere wikke is in Limburg bijna steeds langs spoorwegen aangetroffen. Een overzicht van de vondsten geven de verspreidingskaartjes (fig. 3). Van de aangegeven uurhokken

hebben de volgende betrekking op spoorwegterreinen:		
S5.48	Weert, stationsterrein	1933
S6.44	zuid van station Swalmen	1937
T6.42	Sittard, bij de eerste overweg richting Geleen	1915
T6.61	Beek-Elsloo, bij paal 204	1916
	Geulle	1912
T6.63	Schinnen, bij Breinder	1920
V6.11	bij Bunde	1910
	noord van station Bunde	1948
V6.33	Eijs-Wittem	1910
58.32	en 33 tussen Roermond en Weert, op diverse plaatsen	

tussen de palen 72 en 78	1983
58.34, 35 en 44 bij Swalmen, op diverse plaatsen tussen de palen 50 en 53	1983
58.53 en 54 bij Linne, tussen de palen 41,8 en 42,1	1973-83
60.42 tussen Sittard en Geleen, tussen de palen 18,3 en 18,6	1983
60.52 tussen Geleen en Spaubeek, tussen de palen 6,1 en 6,2	1983
61.18 noord van station Bunde	1954

De gegevens uit de periode van 1910 tot 1954 zijn min of meer toevallige vondsten, die uit 1983 zijn grotendeels het resultaat van een nauwgezette, landelijke inventarisatie van de flora langs spoorwegen door A. Koster (Nederlandse Spoorwegen). Het feit dat spoorwegterreinen niet vrij toegankelijk zijn, waardoor deze slechts te hooi en te gras werden bezocht, naast het gegeven dat de Tere wikke een weinig bekende plant is die buiten de korte bloeitijd nauwelijks opvalt, kan verklaren dat de soort soms jarenlang niet werd gemeld. Sinds 1954 werd zij bijna 30 jaar niet voor Limburg opgegeven. Gezien ook de zeer lange levensduur van de planten, alsmede het feit dat zij binnen korte tijd op vele plaatsen — enkele hiervan zijn vermoedelijk "oude" vindplaatsen — werd gevonden, is het waarschijnlijker dat de Tere wikke in Limburg de laatste tientallen jaren is gemist dan dat zij er niet aanwezig was. Achteraf (1983) bleek dat zij op de vindplaats bij Linne al in 1973 voorkwam (med. J. Hermans). De recente vondsten maken het aannemelijk dat de soort evengoed in Limburg is ingeburgerd als in het midden des lands.

Buiten spoorwegterreinen is de Tere wikke in Limburg alleen bekend van de St. Pietersberg (V5.38 in fig. 3). FRANQUINET (1838) geeft haar op voor "montagne St. Pierre", DUMOULIN (1868) voor "les bois sur la montagne St. Pierre". In 1931 werd zij daar voor het laatst op Nederlands gebied gevonden: St. Pieter, tussen de Maas en het kanaal (DE WEVER, 1932). Op Belgisch gebied is de soort er in 4 uurhokken waargenomen (VAN ROMPAEY en DELVOSALLE, 1979). Op aanwijzing van B. Graatsma zag ik haar dit jaar nog op de Thier de Lanaye, een kalkgrasland op de oosthelling van de berg,

Figuur 2. De bloemen van Tere wikke (a), Vogel-wikke (b) en Zachte wikke (c).

ten westen van Lanaye (61.38/48 in fig. 3). De St. Pietersberg wordt tot het natuurlijke areaal van de Tere wikke gerekend (VAN ROMPEAY en DELVOSALLE, 1978). De soort bereikt er de noordwestgrens van haar areaal, hetgeen zich uitstrekt van West-Europa en Noord-Afrika tot diep in Midden-Azië (MEUSEL *et al.*, 1965). Men kan zich afvragen hoe de vindplaatsen op spoorwegterreinen in Limburg zich verhouden tot het oorspronkelijke areaal. DE WEVER (1916) beschouwde de Tere wikke als een aangevoerde plant maar of hij hiermee bedoelde te zeggen dat zij steeds met graan of andere waar door de mens

werd aangevoerd is nog te vraag. Zijn begrip "aangevoerd" was erg ruim omgrensd: ook vele als inheems of sinds lang ingeburgerd beschouwde onkruiden en ruigteplanten werden door hem tot de categorie van aangevoerde planten (adventieven) gerekend (DE GRAAF *et al.*, 1983). Het is opvallend dat de Tere wikke maar weinig is gevonden op stationsterreinen, de plaatsen waar adventieven op spoorwegterreinen in de regel worden aangetroffen. Bijna steeds groeide zij tussen de stations, in de berm langs ballastbedden en schouwpaden op de trajecten, ver van enige adventiefflora. De mogelijkheid kan daarom niet worden uitgesloten dat de Tere wikke haar groeiplaatsen op spoorwegterreinen in Limburg op eigen kracht heeft bereikt, misschien vanuit het nabijgelegen, oorspronkelijke areaal. Het spoorwegareaal van de soort in Limburg zou dan als een natuurlijke uitbreiding hiervan kunnen worden beschouwd.

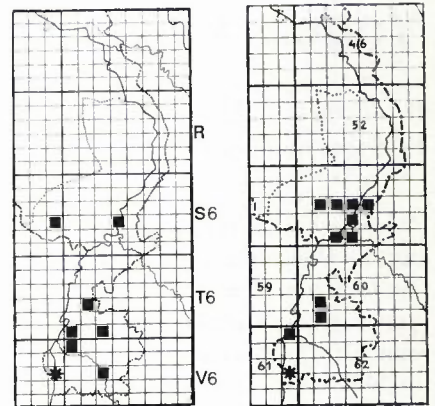
Summary

Vicia tenuifolia Roth in the Dutch province of Limburg

Vicia tenuifolia is a rare species in the Netherlands. Its occurrence in the province of Limburg is discussed. Nearly all records refer to locations along railway tracks, where the species probably has firmly established itself now. The region south of Maastricht (St. Pietersberg), where it is now present only Belgian territory, belongs to the natural area of *V. tenuifolia*. As no indication to human interference exists, the locations along railway tracks in the province of Limburg possibly represent a natural extension of this area.

Literatuur

DUMOULIN, L.J.G., 1868. Guide du Botaniste dans

Figuur 3. De verspreiding van de Tere wikke, links voor 1950, rechts sinds 1950. ■: spoorwegterreinen, ★: St. Pietersberg.

les environs de Maastricht. Maastricht.

FRANQUINET, J.L., 1838. Flore des environs de Maastricht. Manuscrit in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

GRAAF, D.Th. DE, B. GRAATSMA, R.W.J.M. VAN DER HAM en J.H. WILLEMS, 1983. Flora en vegetatie van de Sint Pietersberg: vergane glorie en behouden rijkdom. In: D.C. VAN SCHAIK *et al.*, De Sint Pietersberg; met een aanvullend gedeelte 1938-1983. Thorn.

HAM, R.W.J.M. VAN DER, 1980. *Vicia tenuifolia* Roth. In: J. MENNEMA, A.J. QUENÉ-BOTERENBROOD en C.L. PLATE (red.), Atlas van de Nederlandse flora 1. Amsterdam.

JANSEN, M.T., 1967. Een weinig bekende plant, *Vicia tenuifolia* Roth. *Gorteria* 3, p.156-157.

MEUSEL, H., E. JÄGER en E. WEINERT, 1965. Vergleichende Chorologie der zentralen europäischen Flora. Karten. Jena.

ROMPAEY, E. VAN en L. DELVOSALLE, 1978. Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora. Tekstgedeelte. Meise.

ROMPAEY, E. VAN en L. DELVOSALLE, 1979. Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora, ed. 2. Meise.

WEVER, A. DE, 1916. Lijst van wilgroeende en enige gekweekte planten in Z.-Limburg VI. *Jaarb. Natuurh. Gen. Limb.* 1916, p.5-96.

WEVER, A. DE, 1932. De Zuid-Limburgse flora. Winst en verlies over 1922-1932 (tweede gedeelte). *Natuurh. Maandbl.* 21, p.68-69.